

Список литературы:

1. Мирзиёев Ш.М. Инсон манфаатларини таъминлаш учун аввало унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ишончли ҳимоя қилинмоғи зарур//Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент, 2017. – Б.315.
2. Уголовный процесс: Учебник для вузов / Под ред. В. П. Божьева. -М.: Спарк, 2000. – С.288.
3. Уголовный процесс: Учебник / Под ред. С.А. Колосовича, Е.А. Зайцевой. – ВА МВД России, 2002. – С. 320.
4. Уголовно-процессуальное право (Уголовный процесс): Учебник для вузов / Под ред. Г.П. Химичевой, О.В. Химичевой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М., Закон и право, 2004. – С.299.
5. Уголовный процесс: (Общая часть): Учебник для студентов юридических вузов и факультетов (Под общ.ред. доц. Никифоровой Е.Н.) – Т. «Адолат», 2000. – 361с.
6. Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Уголовный процесс: Учебник для вузов / 2-е изд. Под общ.ред. А.В. Смирнова. –СПб.: Питер, 2006. – С.417-418.
7. Рыжаков А.П. Уголовный процесс: Учебник для вузов. – 3-е изд., перераб. – М.: Норма, 2004. –С.423.
8. Криминалистика: Учебник / Под ред. Е.П. Ищенко. – М.: Юрист, 2000. – С.212-213.

Р.С.Алтиев,

ТДЮУ катта ўқитувчиси

ФИРИБГАРЛИКНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
МАСАЛАЛАРИ

Аннотация: мазкур мақолада фирибгарликнинг олдини олиш, алдов ва ишончни суиистеъмол қилиш йўли билан ўзганинг мулкни эгаллаш билан боғлиқ қилмиш содир этилишига йўл қўймаслик, фирибгар шахси масалалари статистик маълумотлар ва ҳуқуқни қўллаш амалиёти орқали ёритилган, тегишли хулоса ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: фирибгарлик, жиноят, олдини олиш, криминология, мулк, алдов, ишончни суиистеъмол қилиш, шахс.

Аннотация: в данной статье были освещены вопросы предупреждения мошенничества, недопущения совершения деяния, связанного с завладением чужим имуществом путем обмана или злоупотребления доверием, личности мошенника на основе статистических данных и правоприменительной практики, были разработаны соответствующие выводы и предложения.

Ключевые слова: мошенник, преступление, предупреждение, криминология, имущество, обман, злоупотребление доверием, лицо.

Annotation: this article covered the issues of fraud prevention, prevention of the act related to the acquisition of other people's property by deception or abuse of trust, the identity of the fraudster on the basis of statistical data and law enforcement practice, the relevant conclusions and proposals were developed.

Key words: fraudster, crime, prevention, criminology, property, deception, abuse of trust, person.

Ҳеч бир жамият кишиларсиз ҳамда мулксиз бўлиши мумкин эмас. Ҳар қандай жамият асосида мулк ва мулк ҳуқуқи мавжуд бўлади. Демак, шахс ва мулк жамият асосини ташкил этадиган асосий элементлар, десак хато бўлмайди. Шахсни ва мулкни ҳимоя қилиш жиноят қонунининг устувор вазифаларидандир.

Мулкни фирибгарлик йўли билан талон-тарож қилишнинг анча кўп тарқалганлиги ва унинг жамиятга кўп миқдорда зарар етказиши, унинг олдини олиш заруриятини келтириб чиқаради. Ҳозирги кунда фирибгарликнинг умумий динамикаси, унинг кўринишлари кўпайиб бораётганлиги ҳам мавзунинг долзарблигидан далолат беради. Ундан ташқари, ҳаёт кечириш учун зарур маблағларни одамларни алдаш йўли билан топаётган шахс фақат жиноятчи сифатида хавфли бўлмай, унинг қилмиши туфайли давлатга, фуқароларга моддий зарар етказилиши билан бир қаторда, фирибгарлик оқибатлари аҳолига, айниқса, ёшлар тарбиясига салбий таъсир кўрсатади. Шундай экан, жиноятчиликка қарши курашувчи органларга масъулият юклайди. Зеро, Президентимиз Ш.М. Мирзиёевнинг 2017 йил 15 ноябрдаги “Тартиб-интизом ва масъулиятни кучайтириш, жиноятчиликнинг олдини олиш муҳитини мустаҳкамлаш – ҳуқуқбузарлик профилактикаси самарадорлигининг асосий омилдир” номли марузасида 2017 йилнинг 10 оyi мобайнида умумий жиноятлар сони ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 14 фоизга, шундан талончилик 16 – фоизга, босқинчилик – 19 фоизга, қотиллик – 21 фоизга,

товламачилик – 22 фоизга, безорилик – 34 фоизга камайишига эришилганлиги ва кўрилатган чораларга қарамасдан, фирибгарлик билан боғлиқ жиноятларни кескин камайитиришга эришилмаётгани таъкидлаб ўтилди. Бундай жиноятларнинг асосий сабаблари фуқаролик муносабатларини қонун доирасида амалга оширмасликка бориб тақалади. Оқибатда бу содда одамларнинг жиноят қурбони бўлишига олиб келмоқда [1].

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев раислигида 2017 йил 27 июль куни жиноятчилиكنинг олдини олиш, давлат идоралари ва жамиятнинг бу борадаги масъулиятини ошириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилишида, давлатимиз раҳбари фирибгарлик жиноятчилигининг юқорилигига алоҳида эътибор қаратди.

Жиноятчилик 2017 йилда жиноятлар 2016 йилга нисбатан 16 фоизга, 2017 йил 6 ойида эса 39 фоизга камайган. Лекин қасддан одам ўлдириш, қасддан баданга оғир шикаст етказиш, талончилик, босқинчилик, ўғрилик ва фирибгарлик жиноятларининг сони юқорилигича қолганлиги таъкидланди.

Таҳлиллар натижасига кўра 2016 йилда фирибгарлик жинояти жами содир этилган жиноятларнинг 11,7 фоизини ташкил қилган бўлса, 2017 йилда бу кўрсаткич 13,1 фоизни ташкил қилган [7]. 2018 йил якуни бўйича республикада 6483 та фирибгарлик жинояти содир этилган бўлиб, бу кўрсаткич 2017 йилга нисбатан 32,78 фоизга камайган. 2018 йилда статистик кўрсаткичлар камайган бўлсада, фирибгарликнинг умумий жиноятдаги ҳиссаси 15,1 фоизни ташкил этмоқда. Фирибгарликнинг салмоқли қисми Тошкент шаҳри (1296 та ёки умумий жиноятчиликдаги нисбати 20 фоиз), Фарғона вилояти (840 та ёки умумий жиноятчиликдаги нисбати 13 фоиз), Самарқанд (632 та ёки умумий жиноятчиликдаги нисбати 9,7 фоиз) ва Тошкент вилояти (557 та ёки умумий жиноятчиликдаги нисбати 8,6 фоиз) ҳисобига тўғри келган. Энг ачинарлиси, 2018 йилда содир этилган фирибгарлик жиноятининг 7,4 фоиз (478 та)и фош этилмасдан қолган. Ушбу келтирилган статистик таҳлиллар фирибгарликка қарши самарали кураш чоралар дастурини ишлаб чиқиш лозимлигини, фирибгарликнинг кўпайишига шароит яратиб берувчи омилларни аниқлаб уларни бартараф этиш лозимлигини аниқлатади.

Мамлакатимизда ўтган давр мобайнида жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини такомиллаштиришга қаратилган кенг кўламли ишловлар амалга оширилмоқда. Бундай саъй-ҳаракатлар, аввало, кенг жамоатчилиكنинг иштироки билан 2018 йилда умумий жиноятчиликни 36 фоизга камайитиришга эришилди, 3 минг 205 та ёки 35 фоиздан зиёд маҳаллада эса бирорта ҳам жиноят содир этилмади [2].

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг 2019 йил 27 апрелда бўлиб ўтган ҳайъат йиғилишида таъкидланишича, 2019 йилнинг уч ойи давомида республика ҳудудида ўтган йилнинг шу даврига нисбатан барча жиноятлар 31,6 фоизга, жиноят-қидирув йўналишида содир этилган жиноятлар 40,8 фоизга камайишига эришилди. Шунингдек, 78 фоиз маҳаллада умуман жиноят содир этилишига йўл қўйилмади [10].

Бундан ташқари, ушбу соҳада 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “жиноятчиликка қарши курашиш ва

ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасидаги фаолиятни мувофиқлаштиришнинг самарадорлигини ошириш” каби вазифалар белгиланди [3].

Ўзбекистон Республикасида мустақиллик йилларида жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикасининг ҳуқуқий асослари яратилди ва такомиллаштирилди. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги 371-сон қонуни, Ўзбекистон Республикасининг 2010 йил 29 сентябрдаги “Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси тўғрисида”ги қонуни қабул қилинди.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги “Жамоат ҳавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ–4075-сон Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 14 мартдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–2833-сон қарори билан тасдиқланган “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссия тўғрисида”ги низом, “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссияси таркиби”, “Вояга етмаганлар ишлари бўйича идоралараро комиссиялар тўғрисида”ги низом, “Вояга етмаганлар ишлари бўйича идоралараро комиссия таркиби”, “Одам савдосига қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссияси тўғрисида”ги низом, “Одам савдосига қарши курашиш бўйича республика идоралараро комиссияси таркиби”, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йилдаги 23 августдаги “Ички ишлар органлари бошқарув, назорат ва шахсий таркиб билан ишлашнинг самарали тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–3919-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 14 февралдаги “Тошкент шаҳрида жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПҚ–3528-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 июндаги “Тошкент шаҳрида жамоат тартибини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ–3786-сон қарори қабул қилинди.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 22 февралдаги 137-сон қарори билан тасдиқланган “Бириктирилган ҳудудда ички ишлар органларининг ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича фаолиятини баҳолаш тартиби тўғрисида”ги низом, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 8 январдаги “Фуқаролар ва жамоат ташкилотларини ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашдаги фаол иштироки учун рағбатлантириш тартиби тўғрисидаги”, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 7 февралдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикасини бевосита амалга оширувчи орган ёки муассасаларнинг мансабдор шахслари томонидан чиқариладиган расмий огоҳлантириш чиқариш тартиби тўғрисида”ги

низом, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 1 мартдаги 15-сон қарори билан тасдиқланган “Фуқаролар ва жамоат ташкилотларини ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашишдаги фаол иштироки учун рағбатлантириш тартиби тўғрисида”ги низоми, тегишли вазирликларнинг 2014 йил 4 ноябрдаги 5-сон қўшма қарори билан тасдиқланган “Ҳуқуқбузарликлар фактлари ҳамда ҳуқуқбузарликлар билан боғлиқ бошқа ҳолатлар ҳақида ички ишлар органларига хабар қилиш тартиби тўғрисида”ги йўриқнома қабул қилинди. Шунга қарамайдан, жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга ошириш тизими ва механизмларида бир-қатор ташкилий ва ҳуқуқий муаммоларнинг мавжудлиги, ушбу масалаларни ҳуқуқий тартибга солиш борасида илмий изланиш олиб бориш ва тегишли тавсия ва ҳулосаларни ишлаб чиқиш мавзунинг долзарблиги ва аҳамиятини ташкил этади.

Юқорида келтирилган қонун ҳужжатларида умумий профилактик чора-тадбирлар ишлаб чиқарилган бўлиб, ушбу қонун ҳужжатлари асосида фирибгарлик жиноятларининг олдини олиш юзасидан аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқиш лозимлигини билдиради.

Фирибгарлик жиноятларининг олдини олишдаги асосий йўналиш умумижтимоий миқёсдаги иқтисодийнинг бир маромда ривожланишини таъминлаш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш, иқтисодий самара ва ижтимоий адолатни мувофиқлаштириш, халқнинг маънавий анъаналарини юзага чиқариш ва ривожлантириш каби тадбирлар билан узвийдир [8; 26-6].

Шу сабабли фирибгарлик жиноятини олдини олишда махсус профилактика чораларини жорий этиш мақсадга мувофиқ.

Фирибгарлик жиноятининг мулкӣ муносабатлар билан узвий боғлиқлиги, уни содир этишнинг усуллари ва турларининг ранг-баранглиги сабабли, фирибгарликнинг олдини олишда махсус чораларни тўғри танлаш ва қўллаш тақозо этади. Фанда махсус чора-тадбирлар сифатида жиноятларнинг сабаб ва шароитларини бартараф қилишга қаратилган профилактик тадбирлар тушунилиши кўрсатилган.

Махсус профилактика тадбирлари доирасида ахборот-тарбиявий ва виктимологик чора-тадбирлар сифатида қўйидагиларни кўрсатиш мумкин:

- фирибгарлик жиноятларининг таркиби, динамикаси ва географиясини криминологик таҳлил этиш ҳамда олинган натижалардан уларнинг олдини олиш чора-тадбирларини кўришда фойдаланишни йўлга қўйиш;

- айрим тоифадаги шахсларнинг фирибгарлик жиноятларини содир этилаётгани хусусида аҳолини огоҳ этишни йўлга қўйиш, ижтимоий тармоқларда ҳамда оммавий ахборот воситаларида фирибгарлик жиноятлари, уларни содир этилиш усуллари ва фирибгарликни касб этиб олган шахслар ҳақида мунтазам хабарлар бериб бориш;

- фирибгарлар тажовуздан сақланиш учун аҳолига ҳуқуқий маслаҳатлар, тарғиботлар бериб бориш, ишонч телефонлари ҳамда фирибгарликдан жабр кўрганларга хизмат кўрсатиш тизимини йўлга қўйиш;

- ўзларига маълум бўлиб қолган фирибгарлик ҳолатлари юзасидан фуқаролар,

адбиркорлар, корхона, муассаса ва бошқа тузилмаларнинг раҳбарларини фирибгарлар билан тўқнаш келиш ҳолатлари бўйича ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларига мурожаат қилиш тўғрисида хабардор қилиб бориш, мурожаат қилишнинг соддалаштирилган тартибини йўлга қўйиш;

- “Ёшлар иттифоқи” ва кенг жамоатчиликни жалб этган ҳолда аҳоли, айниқса, ёшлар ўртасида фирибгарлик ҳолатларининг оқибатлари тўғрисида тушунириш ишларини йўлга қўйиш;

- фирибгарлик содир этган ва содир этишга мойил бўлган шахсларга мунтазам таъсир кўрсатиш ва уларни тўғри йўлга солиш (профилактик суҳбатлар ўтказиш, иш ва ўқиш жойларида ҳуқуқни назорат қилишни ташкил этиш ва зарур ҳолларда бошқа машғулотлар билан бандлигини таъминлаш).

Фирибгарлик жиноятлари усуллари ва турларининг қўллиги, замонавий усулларнинг қўлланилиши, жиноятчи шахсининг мослашувчанлиги ва профессионалиги бу турдаги жиноятларни аниқлашда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга қўшимча қийинчиликлар яратмоқда. Жамиятнинг барча соҳаларида фирибгарлик жиноятининг содир этилиши, кенг тарқалганлиги бу турдаги жиноятларнинг криминологик тавсифини ўрганишни тақозо этади. Фирибгарлик жинояти сабаби, шарт-шароитлари ва фирибгар шахсини ўрганиш жиноятни тез очилишига кўмак бериш бир вақтда жиноят содир этилишини олдини олишга хизмат қилади.

Фирибгарлик жиноят содир этилишида кўп қўлланиладиган алдов усуллари қуйидагилар:

- фирибгар ўзини жабрланувчининг муаммосини ҳал қилишга ваколатли бўлган шахс сифатида танитади, жабрланувчи ишончига қиради;

- фирибгар бирор предметни (масалан, товар) бошқа сифати юқори бўлган товар сифатида ўтказишга ҳаракат қилади;

- фирибгар олдиндан ҳақини тўламаслик мақсадида фуқаролик ҳуқуқий муносабатларга киришда, бунда жабрланувчи учун қулай ва фойдали таклиф киритиш орқали, битимни қонунийлаштирмайди;

- фирибгар жабрланувчига ҳақиқатда мавжуд бўлмаган фактларни маълум қилиш йўли орқали мулкни қўлга киритади (масалан ҳомийлик, эҳсон ва бошқалар);

- зарарли компьютер дастурлари орқали электрон савдода иштирокчининг пул маблағларини тасарруф этиш учун зарур бўлган реквизитларни қўлга киритади;

- фирибгар компьютер тармоқлари орқали лоторея ёки бошқа турдаги ўйинларда жабрланувчи ютуққа эришгани тўғрисида спам жўнатиш орқали, ушбу ютуқни қўлга киритиш учун банк реквизитларини маълум қилишни ҳамда ҳисоб рақамини муайян сўммага тўлдиришни сўрайди;

- фирибгар ваколатли мансабдор шахслар орқали жабрланувчи муаммоларини ҳал қилиб беришни ваъда қилиб, уни ишончига қиради ва бошқалар.

Юқорида келтирилган алдов усуллари тугал бўлмай унинг замонавий усуллари кундан кунга кўпайиб бормоқда. Энг ёмони шундаки, интернет фирибгарлиги бўлиб, интернет фирибгарлигининг хавфлилиги унинг чегара танламаслигидадир. Яъни дунёнинг исталган жойидан туриб бошқа интернет фойдаланувчисини алдаш орқали унинг мол-мулкни талон-торож қилиш мумкин. Бунда қилмиш бир ёки бир

неча давлат юрисдикциясига тааллуқли бўлади. Аксарият ҳолатларда бундай жиноятлар латентлигича қолади.

Фирибгарлик жиноятининг криминалогик тавсифини таҳлил қилганда жиноятчи шахси муҳим аҳамият касб этади. Жиноятчи шахсини ўрганиш жиноятга сабаб бўлган шарт-шароитларни аниқлашга кўмаклашади.

“Жиноятчи шахси” тушунчаси инсон шахси ва жиноят субъекти ўртасидаги тушунча бўлиб, жиноятчи шахсида аниқ бир жиноятни содир этган шахс тушунилади. Бунда инсон шахси жуда кенг тушунча бўлиб, ҳар қандай шахсга нисбатан қўлланилиши мумкин бўлади. Жиноят субъекти эса жиноят ҳуқуқида белгиланган талабларга жавоб берадиган (ақли расолик, ёш, жисмоний шахс) жиноят таркибининг элементидир. Жиноятчи шахси эса аниқ шароитларда, маълум ижтимоий жараёнда, руҳий ҳолатда ЖК махсус қисмида келтирилган қилмишни бажарган шахсдир.

Фирибгарлик жиноятини содир этган шахснинг криминалогик тавсифи бошқа турдаги жиноятларни содир этган шахсларнинг криминалогик тавсифидан фарқланади. Фирибгарлик жиноятини содир этган шахс киришимли, ҳар қандай ҳолатга тез мослашувчан, ташқи кўринишидан ишончни чақирувчи ҳар доим тоза-озода кийинувчи, диний либослар кийиб юривчи, нутқида муқаддас китоблардан ёки бошқа манбалардан иқтибослар келтирувчи, ибодатли шахс эканлигини билдириб турувчи), аксарият ҳолларда зиёли, олий маълумотли бўлади.

Кўпчилик назариятчи олимлар жиноятчи шахсини криминалогик тавсифини аниқлашда қуйидаги детерминатларни санаб ўтишади.

1) ижтимоий-демографик белги (ижтимоий келиб чиқиши, яшаш ҳудуди ва бошқ);

2) шахснинг ижтимоий функциялари (ақлий ривожланиш даражаси, тарбиявий-ахлоқий ривожланганлик, билим даражаси, қобилиятлари) [8; 26-б.];

3) ахлоқий-психологик белгилари [6; 134-б.].

Фирибгар шахс криминалогик тавсифи умумий жиноятчи шахсидан бир қатор жиҳатларга кўра фарқланади. Фирибгарлик интеллектуал (ақл билан содир этадиган жиноят) жиноят бўлиб, уни содир этилиши жиноятчининг илм даражаси билан боғлиқ бўлади. Жиноят жабрланувчиси ўзининг мулкини ёки мулкрий ҳуқуқларини тўлиқ ишонилган ҳолда жиноятчига ихтиёрий топширади. Шунингдек, фирибгарлик жиноятида тайёргарлик босқичи мукамал даражада амалга оширилади. А.В.Швец ўз тадқиқот ишида 70% ҳолатда фирибгарларнинг қасди бир ой муддат давомида шаклланишини, 22% ида эса бу муддат олти ойни ташкил этишини маълум қилган [9; 24-б.].

О.Зокирова фирибгар шахси ҳақида тўхталиб, ақлу-заковатлилик (интеллект), мамлакатимиз ва чет элларда бўлаётган воқеалардан хабардорлик, фан ва техника ютуқларини билишлик ва ҳ.к. маълумотли жиноятчиларга хосдир. Уларнинг кўпчилиги доимий равишда матбуот билан танишиб борадилар, телевизор кўрадилар, радио эшитадилар. Буларнинг ҳаммаси жабрланувчининг ишончини қозониб, кўзланган мақсадга эришиш учун зарурдир [4; 48-б.].

Фирибгарлик жиноятини содир қилишда жиноятчи шахс ҳаракатлари тизими унинг ўзига хослиги ёрқинроқ намоён бўлади. Шунингдек, тегишли равишда жиноятчи шахсини ўрганиш жиноятни фош этиш,

тергов қилиш, олдини олиш воситалари, усул ва услубларини ишлаб чиқиш учун криминалогик ахборот манбаси бўлиб хизмат қилади.

Фирибгарлик ҳолатларининг олдини олиш соҳасидаги сиёсат ижтимоий муносабатларнинг барча соҳаларида, шу жумладан, иқтисодиёт, сиёсат ва бошқа ўзгаришлар билан узвий боғлиқ бўлмоқлиги лозим.

Фирибгарлик жиноятини олдини олиш мақсадида оммавий ахборот воситаларида, ижтимоий тармоқларда, газета ва журналларда содир этилаётган фирибгарлик жиноятлари ҳақида маълумотлар бериб бориш амалиётини ташкиллаштириш, фирибгарлик жиноятдан жабрланганлар учун ишонч телефонларини жорий этиш, фуқаролар ҳуқуқ ва манфаатларига даҳл қиладиган сунъий тўсиқларни бартараф этиш, Жиноят кодексидаги фирибгарлик учун жавобгарлик белгилувчи нормадаги рағбатлантирувчи банд қўлланилишига чекловлар ўрнатиш мақсадга мувофиқ.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ш.М. Мирзиёевнинг 2017 йил 15 ноябрдаги “Тартиб-интизом ва масъулиятни кучайтириш, жиноятчиликнинг олдини олиш муҳитини мустаҳкамлаш – ҳуқуқбузарлик профилактикаси самарадорлигининг асосий омилдир” номли марузаси. www.uza.uz.

2. Зокирова О.Ф. Фирибгарлик учун жиноий жавобгарлик. Ўқув қўлланма / Масъул муҳаррир: ю.ф.д., проф. М.Ҳ.Рустамбоев. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2007. – 248 б.

3. Криминалогия / В.Н. Бурлаков, В.П. Сальников таҳрири остида. СПб., –1998. – 356 б.

4. Криминалогия / Н.Ф. Кузнецова, Г.М. Миньковский таҳрири остида. – М., – 1998. – 260 б.

5. Мирзиёев Ш.М. Билимли авлод – буюк келажакнинг, тадбиркор халқ – фаровон ҳаётнинг, дўстона ҳамкорлик эса тараққётнинг кафолатидир: Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 26 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза // Халқсўзи // – 2018. – 8 дек.

6. Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси Илмий-тадқиқотлар маркази маълумоти.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 2017 йил 7 февралдаги ПФ–4947-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017., – № 6, 70-м.

8. Фирибгарлик жиноятларини очиш, тергов қилиш, уларни сабаблари ва шарт-шароитларини аниқлаш ва бартараф этиш: Амалий-услубий қўлланма / Б.Э.Закиров, Я.А.Абдулхаков, Ж.С.Мухтаров ва бошқ. Масъул муҳаррир ю.ф.д. Д.М.Мирзаев. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси 2017. – 87б.

9. Швец А.В., Состояние и динамика мошенничеств, совершаемых женщинами // Российский следователь, – 2014–№ 9. – С. 23-27.

10. www.mvd.uz.